

הסגרת פושעי מלחמה

בהצהרת מוסקווה מיום 1 בנובמבר 1943, אישרו שלוש המעצמות הראשיות של הברית האנטי-נאצית, ארצות-הברית, ברית-המועצות ובריטניה, את נחישות החלטתן להעמיד לדין את ראשי הפושעים, שפשעיהם אינם מוגבלים למקום מוגדר, וזאת במסגרת שעליה יחליטו יחדיו. למטרה זו הוקמו אחר כך בתי-הדין הצבאיים הבין-לאומיים בנירנברג ובטוקיו (ראה משפטים).

בכול ההכרזות שפירסמו המעצמות הללו ושאר המדינות שהיו בברית עמהן במלחמה בנאצים ובשותפיהם, נקבע שכול אחת מהן תעמיד לדין את הפושעים שעשו את מעשיהם בשטחה או נגד אזרחיה, וכן, כפי שסיכמו, במיוחד בהסכמי פוטסדאם ב-1945, גם בפני בתי-משפט שיוקמו למטרה זו בשטחי הכיבוש שלהן בגרמניה.

מתוך כול המסמכים הללו, ומתוך מסמכים אחרים, וכן מתוך ההסדרים שנעשו כדי להקל את הסגרתם של פושעי מלחמה נאצים ממדינה אחת לרעותה שיש לה עניין מיוחד בשיפוטם, נובע שבעניין פושעי מלחמה מחייב הכלל של אוניברסליות הענישה, שהיה מקובל לגבי שודדי-ים ופושעים חמורים אחרים, ולפיו מדינה שבידיה נמצא פושע מבוקש חייבת להעמידו לדין או להסגירו למבקשת.

ברור אפוא שעקרונית לא חל בנוגע להבאתם של פושעים נאצים לדין ולשפיטתם הנוהל שהסגרה אמורה להיעשות רק אם קיימים הסכמים בין הצדדים בדבר הסגרה. ואולם, עקרון האוניברסליות של ענישת פושעי מלחמה התגבש והופעל למעשה רק עד פרוץ ה'מלחמה הקרה', ובמיוחד עד סיום עבודתה של 'ועדת האומות המאוחדות לפושעי מלחמה' ב-31 במרס 1948.

סיבות מדיניות, ובמיוחד רצון של מדינות לנצל את הידע של מספר פושעי מלחמה נאצים למטרות מודיעין או להמשך מחקרים צבאיים, גרמו שהמערב חדל לכבד את ההתחייבות הכרוכה בתקנון ועדת האומות המאוחדות לפושעי מלחמה של הפושעים הנאצים, שלפיה כול המופיעים ברשימותיה יש להעמידם לדין או להסגירם. אותה עת הפסיקה גם ברית-המועצות כמעט לחלוטין את המשך שפיטתם של נאצים ולא נענתה עוד לפניות המערב ולהסגירם. כתוצאה מכך נמלטו פושעים נאצים רבים, הן ממשפט והן מהסגרה. בין הנמלטים היו ד"ר יוזף מנגלה, קלאוס ברבי (ראה ברבי, משפט-), ואלואיס ברונר.

הוועדה הפולנית לחקירת פושעי מלחמה שפעלה ליד המטה הכללי של צבא ארצות-הברית באיזור הכיבוש האמריקני בגרמניה גילתה את מנגלה במחנה של שבויי מלחמה וביקשה את הסגרתו לפולין. אירגוני שארית הפליטה בגרמניה ואירגונים יהודיים ולא-יהודיים, לחצו לזרז את ההיענות לפניותיו של ראש הוועדה הפולנית, אלוף-משנה מריון מושקט, להסגיר את מנגלה. אבל מאמצים אלה לא נשאו פרי, הפושע נעלם, ואחר-כך התברר שקיבל סיוע לברוח לדרום אמריקה.

בערך באותו זמן גילתה ועדה צרפתית את קלאוס ברבי במחנה אמריקני לשבויי מלחמה, אך גם בקשתה להסגירו לצרפת לא נענתה, ורק כעבור שנים נתגלה הפושע בבוליביה. בפברואר 1983, אחרי משא-ומתן ממושך, הסגירה בוליביה את ברבי לצרפת. אלואיס ברונר מתגורר מאז 1954 בסוריה. צרפת, אוסטריה וגרמניה המערבית הוציאו צווי מעצר נגדו, וב-1984 ביקשה גרמניה מסוריה להסגירו לידיה, ואולם, עד כה לא באה כול תשובה מצד הסורים.